

Na co powinni uważać wydawcy publikujący zdjęcia w prasie

Zamieszczenie wizerunku wymaga zgody osoby umieszczonej na fotografii. Wyjątek dotyczy zdjęć ze zgromadzeń czy imprez publicznych, takich jak manifestacje, festyny, imprezy sportowe albo koncerty.

W stosunku do zdjęć tłumy czy innych ujęć zbiorowych w określonych okolicznościach nie ma konieczności uzyskiwania zgody osób znajdujących się na fotografii. Powstają jednak pytania - jak daleko sięga to uprawnienie; czy sam fakt udziału w imprezie sportowej czy kulturalnej jest wyrażeniem zgody na publikację w mediach wizerunku osób w niej uczestniczących; czym w szczególności jest brak reakcji na fotografowanie; jakie instrumenty prawne przysługują w przypadku publikacji zdjęcia bez zezwolenia?

Wizerunek człowieka jest dobrem prawnie chronionym. Z jednej strony wizerunek zalicza się bowiem do tak zwanych „dóbr osobistych”, objętych ochroną prawną z mocy art. 23 kodeksu cywilnego (DzU z 1964, nr 16, poz. 93 ze zm.; dalej jako kc), z drugiej – zasady uprawnień do dysponowania wizerunkiem regulują przepisy ustawy z 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (DzU z 2000 r., nr 80, poz. 904 ze zm.; dalej jako uprout) - patrz ramka.

Co mówią ustawy?

Kodeks cywilny nie definiuje pojęcia „dóbr osobistych”, wskazując jedynie enumeratywnie na to, czym może być takie dobro. Podnosi się (wyrok SA w Warszawie z 13 kwietnia 2011 r., sygn. akt VI ACa 1310/10), iż „dobrami osobistymi są wszelkie przynależne człowiekowi, jego osobie wartości niemajątkowe, związane z jego psychiczną i fizyczną integralnością”. Wśród zdrowia, wolności, czci, swobody sumienia, nazwiska lub pseudonimu w art. 23 k.c. wskazuje się również na „wizerunek” jako jedno z dóbr osobistych człowieka.

W sensie materialnym zatem wizerunek tak, jak zdefiniowano go w kc stanowi sumę zewnętrznych cech fizycznych człowieka, umożliwiających odróżnienie go od innych osób. Oznacza to, iż prawnej ochronie podlega nie tylko twarz, ale w istocie cała sylwetka danej osoby, z zastrzeżeniem, iż aby w dalszej, ewentualnej konsekwencji można było mówić o potencjalnym „naruszeniu” prawa do wizerunku, wizerunek danej osoby musi być rozpoznawalny (niekoniecznie powszechnie, wystarczy, że przez grono najbliższych osób). Tyle kodeks cywilny.

Treść regulacji zawartej w uprout idzie dalej. Zgodnie z zapisem art. 81 uprout każde rozpowszechnianie wizerunku wymaga zezwolenia osoby na nim przedstawionej. Wizerunek zatem w świetle wskazanego przepisu jest swego rodzaju wytworem materialnym (analogowym) albo niematerialnym (cyfrowym), utrwalającym rozpoznawalną podobiznę danej osoby. Obok zdjęć i filmów z udziałem określonych osób, bez względu na nośnik, na których zapisano te zdjęcia lub filmy, wizerunkiem są zatem podobizny wykonane w technikach malarskich, rzeźbiarskich, rysunkowych, etc.

Ustawodawca wprowadził zatem generalną zasadę, iż każdej osobie fizycznej przysługuje prawo decydowania o tym, w jakim zakresie, w jakim kontekście i kiedy – a zatem w jakim czasie i w jakim medium, utrwalony wizerunek tej osoby zostanie udostępniony publicznie. Mieści się to w objętej dobrami osobistymi swobodzie dysponowania swoją prywatnością, do której wizerunek niewątpliwie się zalicza.

Zgoda może być ustna

Wydawcy i fotoreporterzy muszą wiedzieć, że zgoda zainteresowanej osoby na rozpowszechnianie jej wizerunku nie musi być udzielona w żadnej szczególnej formie. Nie ma np. wymogu uzyskiwania takiej zgody na piśmie. Musi być ona niewątpliwa i udzielona w okolicznościach wyłączających wady oświadczenia woli. Rozsądne dla przedsiębiorcy z punktu widzenia dowodowego wydaje się więc odpowiednie utrwalenie faktu udzielenia zgody przez osobę, której wizerunek ma podlegać rozpowszechnieniu (zapisu w formie nagrania audio albo video). Orzecznictwo sądowe idzie wręcz w takim kierunku (wyrok SA w Warszawie I Aca 1044/97), że zgoda uprawnionego winna obejmować aprobatę wszelkich aspektów rozpowszechnienia wizerunku, w tym na przykład kontekstu publikacji, zestawienia wizerunku z wizerunkami innych osób, a nawet charakteru opatrzonego publikację komentarza. Istotny jest też jeszcze jeden aspekt zgody – zgoda co do zasady dotyczy rozpowszechniania ściśle określonego wizerunku, tak bowiem wynika z literalnego brzmienia cytowanego art. 81 upr. Zgoda dotyczy zatem tego, a nie innego zdjęcia (serii), portretu czy filmu. Zgoda o charakterze abstrakcyjnym, dotycząca rozpowszechniania wizerunku „w ogóle”, „w ogólności”, „w każdych okolicznościach” jest niemożliwa. To samo dotyczy dalszego rozpowszechniania wizerunku przez podmiot różny od tego, któremu zainteresowany zgody udzielił. Jest bowiem niewątpliwe, iż dla skuteczności dalszego rozpowszechnienia (w innych mediach albo przez inne podmioty) i przy założeniu, iż na „pierwotne” rozpowszechnienie udzielona została zgoda, ochrona prawna osoby, której wizerunek dotyczy wymaga uzyskania powtórnej zgody.

Są wyjątki

Od ogólnej zasady konstytuującej normę szerokiej autonomii osoby fizycznej w zakresie dysponowania własnym wizerunkiem upr. przewiduje trzy wyjątki:

- uzyskanie przez określoną osobę zapłaty za pozowanie,
- rozpowszechnianie wizerunku osoby publicznej przy pełnieniu funkcji publicznych,
- utrwalenie i rozpowszechnianie wizerunku osoby stanowiącej jedynie szczegół całości takiej jak zgromadzenie, krajobraz czy publiczna impreza.

Dwie pierwsze ewentualności nie są przedmiotem naszej analizy. Intrygujący natomiast wydaje się wyjątek od konieczności uzyskiwania zgody na rozpowszechnienie, a wynikający z art. 81 pkt. 2 ust. 2 upr. Wskazuje się, iż dopuszczalność publikacji zdjęć (reportaży, zapisów dokumentalnych, filmów etc.) z imprez masowych bez zgody osób na nich pomieszczonych wynika z faktu, iż w braku adekwatnego zapisu niemożliwa byłaby jakakolwiek działalność sprawozdawcza na poziomie wizualnym, reporterska czy dokumentacyjna.

Podkreślenia wymaga, że zgoda osoby umieszczonej na takim (reporterskim, dokumentacyjnym czy dokumentalnym) zdjęciu czy filmie nie jest wymagana, jeżeli jej wizerunek pochodzi po pierwsze z imprezy publicznej (koncert, zawody sportowe, demonstracja), albo z publicznie dostępnego miejsca („zdjęcia krajobrazu”), a po drugie – tylko w takich okolicznościach, gdy wizerunek osoby fizycznej stanowi szczegół całości.

Cienka granica

W praktyce spełnienie szczególnie tego drugiego warunku bywa nadużywane. Granica między „dozwołą działalnością reporterską” a naruszaniem prywatności osób widniejących na zdjęciach jest w mediach nagminnie naruszana. Niekontrowersyjnym przykładem ujęcia

dozwolonego z punktu widzenia art. 81 pkt. 2 ust. 2 uprawnień jest zbiorowe czy grupowe zdjęcie uczestników zawodów sportowych albo festiwalu. Wtedy bez wątplenia poszczególne osoby stanowią swego rodzaju „szczegół całości”. Ujęciem problematycznym z punktu widzenia zwolnienia z art. 81 pkt. 2 ust. 2 uprawnień jest ujęcie kadrowane, albo ujęcie obejmujące tylko jedną czy kilka osób imprezy publicznej. Przyjmuje się, choć moim zdaniem, jest to kontrowersyjne, że nie stanowi z prawnego punktu widzenia problemu sytuacja, gdy objęte danym ujęciem osoby „wyraziły zgodę na pozowanie” przez sam fakt, iż nie zaprotestowały przed robieniem im zdjęć. Wtedy wszakże nie znajduje zastosowania wyjątek z art. 81 pkt. 2 ust. 2 uprawnień („szczegół całości”), a ogólne zasady uprawnień, czyli konieczność uzyskania zgody.

Sam fakt pozowania

Wydaje się, że można założyć, że intencjonalne pozowanie do zdjęć albo filmów (np. identyfikowalnemu reporterowi gazety albo stacji telewizyjnej) jest swego rodzaju wyrażeniem zgody na rozpowszechnianie wizerunku, tym bardziej, że – jak wspomniałam – zgoda uprawnionego nie wymaga żadnej szczególnej formy ani treści. Negatywnie należy ocenić uznawanie za fakt wyrażenia zgody bierność fotografowanych lub filmowanych osób, czy też ich obojętność w trakcie robienia zdjęć. Jest tak z uwagi na istotny postęp w zakresie technicznych możliwości fotografowania i filmowania. Uczestnicy zgromadzeń publicznych często nie mają świadomości utrwalania ich wizerunku, tym bardziej więc – nie mają możliwości choćby dorozumianego wyrażenia zgody na rozpowszechnianie wizerunków utrwalonych na filmach i zdjęciach. Negatywnym przykładem są w tym kontekście zdjęcia kadrowane na skutek obróbki technicznej zdjęć zbiorowych. Uważam, że sam fakt udziału w imprezie masowej w miejscu publicznym nie stanowi dorozumianej zgody na rozpowszechnianie w mediach rozpoznawalnego wizerunku określonych osób.

Warto podkreślić, że nawet zbiorowe ujęcia osób przebywających w miejscach albo okolicznościach prywatnych nie korzystają ze zwolnienia z konieczności uzyskania zgody na rozpowszechnianie.

Jakie roszczenia

Jeżeli wizerunek danej osoby został rozpowszechniony bez jej zgody, roszczenia uprawnionego określono w art. 78 ust. 1 uprawnień. Roszczenia te są jednakowe z roszczeniami osób, w stosunku do których zostały naruszone ich autorskie prawa osobiste. W szczególności zaś uprawniony, czyli poszkodowany bezprawnym rozpowszechnieniem wizerunku, może żądać od podmiotu, który naruszył jego prawa zaniechania określonego działania (w tym wypadku: dalszych publikacji). W razie dokonanego już naruszenia można także żądać, aby osoba, która dopuściła się naruszenia, dopełniła czynności potrzebnych do usunięcia jego skutków (chodzi np. o złożenie publicznego oświadczenia o odpowiedniej treści i formie). Jeżeli naruszenie było zawinione, sąd może przyznać poszkodowanemu odpowiednią sumę pieniężną tytułem zadośćuczynienia za doznaną krzywdę albo (jeżeli takie jest żądanie uprawnionego) zobowiązać sprawcę, aby uiścił odpowiednią sumę pieniężną na wskazany przez uprawnionego cel społeczny.

Zdaniem autorki

Trzeba pamiętać, że obok ochrony wynikającej z u.pr.aut. osobie, której wizerunek bezprawnie rozpowszechniono przysługują roszczenia związane z ochroną dóbr osobistych, a przewidziane w kodeksie cywilnym. Zasadą jest, że ochrona dobra osobistego wynikająca

z kodeksu cywilnego jest odrębna i niezależna od ochrony przewidzianej w innych przepisach (w opisywanym kontekście – w prawie autorskim).

Roszczenia wynikające z kc są analogiczne do roszczeń wynikających z upraut. Najogólniej rzecz ujmując, ten, czyje dobro osobiste zostaje zagrożone cudzym działaniem, może żądać zaniechania tego działania, chyba że nie jest ono bezprawne (ustawodawca przyjął więc domniemanie bezprawności naruszenia dobra osobistego). Jeżeli doszło już do naruszenia dobra osobistego, uprawniony może także żądać, aby osoba, która dopuściła się naruszenia, dopełniła czynności potrzebnych do usunięcia jego skutków, w szczególności zaś, żeby złożyła oświadczenie odpowiedniej treści i w odpowiedniej formie. Na zasadach przewidzianych w kc ten, czyje dobro osobiste zostało naruszone może również żądać zadośćuczynienia pieniężnego albo zapłaty odpowiedniej sumy pieniężnej na wskazany cel społeczny. Najdalej idąca ochrona przewidziana jest w kc, gdy na skutek naruszenia dobra osobistego została wyrządzona szkoda majątkowa. Poszkodowany może wówczas żądać jej naprawienia na zasadach ogólnych. I ten aspekt ochrony jest szczególnie istotnym orężem.

Autor:

Małgorzata Łukowiak-Verschelden, radca prawny, Kancelaria Prawna Piszcz i Wspólnicy